Europees Parlement
2019-2024

Commissie buitenlandse zaken

2023/2106(INI)

14.9.2023

ONTWERPVERSLAG

over de EU-strategie voor Centraal-Azië
(2023/2106(INI))

Commissie buitenlandse zaken

Rapporteur: Karsten Lucke

INHOUD

Blz.

TOELICHTING 3

ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT 4

TOELICHTING

Centraal-Azië is een strategisch belangrijke regio voor de Europese Unie. De betrokkenheid van de EU in de regio is gebaseerd op de in 2019 aangenomen strategie voor Centraal-Azië, die gericht is op het bevorderen van weerbaarheid, welvaart en regionale samenwerking.

Sinds de vaststelling van de strategie is de regio getroffen door aanzienlijke externe factoren, zoals de illegale aanvalsoorlog van Rusland tegen Oekraïne, de machtsovername door de Taliban in Afghanistan en de mondiale ambities van China, alsook door interne instabiliteit, met name de gewelddadige onlusten in Kazachstan in januari 2022, het gewelddadige optreden na protesten in de autonome provincie Gorno-Badachsjan in Tadzjikistan in november 2021 en mei 2022 en in de Republiek Karakalpakstan, Oezbekistan in juli 2022, en herhaalde botsingen aan de grens tussen Kirgizië en Tadzjikistan.

Het verslag heeft tot doel de kansen en uitdagingen te behandelen voor nauwere samenwerking tussen de EU en Centraal-Azië in de context van mondiale en regionale geopolitieke verschuivingen.

ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT

over de EU-strategie voor Centraal-Azië
(2023/2106(INI))

Het Europees Parlement,

– gezien de gezamenlijke mededeling van de Commissie en de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid van 15 mei 2019 getiteld “De EU en Centraal-Azië: nieuwe kansen voor een sterker partnerschap” (JOIN(2019)0009),

– gezien de conclusies van de Raad van 17 juni 2019 over de nieuwe strategie van de EU voor Centraal-Azië,

– gezien de gezamenlijke mededeling van de Commissie en de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid van 19 september 2018 getiteld “Versterken van de banden tussen Europa en Azië – Bouwstenen voor een EU-strategie” (JOIN(2018)0031),

– gezien de gezamenlijke mededeling van de Commissie en de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid van 1 december 2021 getiteld “De Global Gateway” (JOIN(2021)0030),

– gezien de resultaten van de 18e bijeenkomst van de ministers van Buitenlandse Zaken van de EU en Centraal-Azië op 17 november 2022 in Samarkand, die gericht was op het vinden van oplossingen voor gemeenschappelijke uitdagingen,

– gezien het gezamenlijk perscommuniqué van de staatshoofden van Centraal-Azië en de voorzitter van de Europese Raad, afgegeven na de tweede regionale bijeenkomst op hoog niveau in Cholpon-Ata op 2 juni 2023,

– gezien de versterkte partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en de Republiek Kazachstan, anderzijds[1],

– gezien de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst waarbij een partnerschap tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Kirgizstan, anderzijds[2],

– gezien het voorstel van de Commissie van 13 juni 2022 voor een besluit van de Raad betreffende de sluiting namens de Europese Unie van de versterkte partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Unie, enerzijds, en de Kirgizische Republiek, anderzijds (COM(2022)0277 final),

– gezien de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst waarbij een partnerschap tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds,

[1] PB L 29 van 4.2.2016, blz. 3.
[2] PB L 196 van 28.7.1999, blz. 48.

en de Republiek Tadzjikistan, anderzijds[3],

– gezien de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst waarbij een partnerschap tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en de Republiek Oezbekistan, anderzijds[4],

– gezien de resultaten van de op 18 november 2022 gehouden conferentie over connectiviteit tussen de EU en Centraal-Azië, het op 18 en 19 mei 2023 gehouden tweede economisch forum EU-Centraal-Azië, het op 10 maart 2023 gehouden vierde forum van het maatschappelijk middenveld EU-Centraal-Azië, en de op 23 en 24 februari 2023 gehouden zevende conferentie op hoog niveau EU-Centraal-Azië over milieu en watervoorraden,

– gezien de door de EU gefinancierde, op 30 juni 2023 gepubliceerde studie “Sustainable transport connections between Europe and Central Asia” van de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling,

– gezien het op 7 november 2022 ondertekende memorandum van overeenstemming tussen de EU en Kazachstan over een strategisch partnerschap op het gebied van grondstoffen, batterijen en hernieuwbare waterstof,

– gezien de resultaten van de mensenrechtendialogen met de Centraal-Aziatische staten,

– gezien zijn eerdere resoluties over Kazachstan, Kirgizië, Tadzjikistan, Turkmenistan en Oezbekistan,

– gezien artikel 54 van zijn Reglement,

– gezien het verslag van de Commissie buitenlandse zaken (A9-0000/2023),

A. overwegende dat, sinds de vaststelling van de EU-strategie voor Centraal-Azië in 2019, de regio is getroffen door aanzienlijke externe factoren, zoals de illegale aanvalsoorlog van Rusland tegen Oekraïne, de machtsovername door de Taliban in Afghanistan en de mondiale ambities van China, alsook door interne instabiliteit, met name de gewelddadige onlusten in Kazachstan in januari 2022, het gewelddadige optreden na protesten in de autonome provincie Gorno-Badachsjan in Tadzjikistan in november 2021 en mei 2022 en in de Republiek Karakalpakstan, Oezbekistan in juli 2022, en herhaalde botsingen aan de grens tussen Kirgizië en Tadzjikistan;

B. overwegende dat Centraal-Azië voor de EU een regio van strategisch belang is op het gebied van veiligheid, connectiviteit, energie- en grondstoffendiversificatie, conflictoplossing en de verdediging van de multilaterale en op regels gebaseerde internationale orde;

C. overwegende dat versterkte partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten (EPCA’s) een nieuwe generatie overeenkomsten zijn die de hoeksteen vormen van de samenwerking van de EU met Centraal-Azië;

[3] PB L 350 van 29.12.2009, blz. 3.
[4] PB L 229 van 31.8.1999, blz. 3.

D. overwegende dat de eerste bijeenkomst van de leiders van de EU en Centraal-Azië plaatsvond in Astana op 27 oktober 2022, gevolgd door een tweede bijeenkomst in Cholpon-Ata op 2 juni 2023; overwegende dat er in 2024 opnieuw een top van de leiders is gepland; overwegende dat deze bijeenkomsten een verdere institutionalisering van de betrekkingen tussen de EU en Centraal-Azië inhouden en een aanvulling vormen op de activiteiten van bestaande regionale dialogen en platforms;

Samenwerking van de EU met Centraal-Azië

1. benadrukt dat de EU en Centraal-Azië te maken hebben met ingrijpende mondiale en regionale geopolitieke verschuivingen, die hen een aanzienlijke impuls geven om een sterkere, wederzijds voordelige samenwerking aan te gaan; moedigt de EU aan om, gezien het geostrategische belang van de regio, intenser samen te werken met Centraal-Azië; is ingenomen met de toegenomen contacten op hoog niveau tussen de EU en Centraal-Azië, met name de bijeenkomsten tussen de Centraal-Aziatische staatshoofden en de voorzitter van de Europese Raad, en de inzet van de speciale vertegenwoordiger van de EU voor Centraal-Azië; is ingenomen met het voornemen om een gezamenlijke routekaart tussen de EU en Centraal-Azië op te stellen om de dialoog en de samenwerking op specifieke gebieden te bevorderen; moedigt de EU aan zich te blijven inzetten voor politieke en economische hervormingen die de rechtsstaat, de democratie, goed bestuur en de eerbiediging van de mensenrechten versterken;

2. wijst erop dat de Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne de positie van de EU in de regio heeft verzwakt en Centraal-Azië heeft aangemoedigd om samen te werken met andere actoren, en dat deze actoren hun samenwerking met Centraal-Azië hebben geïntensiveerd; benadrukt dat de EU deze situatie moet aangrijpen om wederzijds voordelige samenwerking te bevorderen;

3. wijst erop dat de Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne en de gevolgen daarvan zowel uitdagingen als kansen inhouden voor de Centraal-Aziatische staten, die van oudsher nauwe betrekkingen met Rusland onderhouden; spreekt zijn diepe bezorgdheid uit over de omzeiling door de Centraal-Aziatische staten van de EU-sancties tegen Rusland, die bedoeld zijn om de oorlog in Oekraïne een halt toe te roepen; verzoekt de autoriteiten van de Centraal-Aziatische staten, met name Kazachstan, Kirgizië en Oezbekistan, nauw samen te werken met de EU, in het bijzonder de EU-gezant voor sancties;

4. wijst eens te meer op de sleutelrol van versterkte partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten als kader voor samenwerking met de Centraal-Aziatische staten; stelt met bezorgdheid vast dat de versterkte partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst met Kirgizië, waarover de onderhandelingen in 2019 zijn afgerond, nog steeds niet ondertekend is; verzoekt de Raad en de Commissie de openstaande kwesties op te lossen en de versterkte partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten met Kirgizië en Oezbekistan onverwijld te ondertekenen, zodat het Parlement zijn prerogatieven met betrekking tot de ratificatie van deze overeenkomsten kan uitoefenen; benadrukt dat het niet ondertekenen van dergelijke overeenkomsten na afloop van de onderhandelingen de geloofwaardigheid van de EU als mondiale speler ondermijnt;

Regionale samenwerking

5. benadrukt het grote potentieel van wederzijds voordelige samenwerking op het gebied van duurzame ontwikkeling, connectiviteit, energie, kritieke grondstoffen en veiligheid, waarbij Centraal-Azië een belangrijke regio is voor de connectiviteit tussen oost en west; benadrukt dat de EU, om van de Global Gateway een succes te maken, haar ambitieuze plannen moet ondersteunen met daden en hiervoor de nodige financiële middelen moet uittrekken; benadrukt dat het belangrijk is de trans-Kaspische corridor als alternatieve verbinding tussen Azië en Europa te ontwikkelen, investeringen aan te trekken en de knelpunten weg te werken die in de studie van de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling aan het licht zijn gekomen;

6. wijst op de reeds lang bestaande nauwe betrekkingen van de Centraal-Aziatische staten met Afghanistan en hun evoluerende pragmatische betrekkingen met de Taliban, die zij echter niet erkennen, sinds de machtsovername in 2021; benadrukt dat de Centraal-Aziatische staten een sleutelrol spelen bij het waarborgen van de stabiliteit in Afghanistan door middel van humanitaire hulp, elektriciteit, handelsmogelijkheden en gezamenlijke connectiviteitsprojecten; moedigt de speciale gezant van de EU voor Afghanistan aan nauw te blijven samenwerken met de tegenhangers in de Centraal-Aziatische staten in het kader van de dialoog tussen de EU en Centraal-Azië over Afghanistan; erkent dat Centraal-Azië een cruciaal gebied is om religieus extremisme, terrorisme en netwerken voor drugshandel in te dammen en te maken heeft met toegenomen migratiedruk als gevolg van de aanhoudende humanitaire crisis in Afghanistan;

7. benadrukt de rol van de EU als belangrijke donor van hulp aan de regio; benadrukt het belang van een collectieve aanpak als Team Europa, aangezien dit het mogelijk maakt synergieën tot stand te brengen en de impact van de genomen maatregelen te maximaliseren en de voordelen van multilaterale samenwerking onder de aandacht te brengen; benadrukt dat de zichtbaarheid van de hulp en de investeringen van de EU moet worden gewaarborgd;

8. wijst erop dat de klimaatverandering, een groeiende bevolking en economische behoeften de watervoorraden in Centraal-Azië steeds meer onder druk zetten; benadrukt dat stroomopwaarts en stroomafwaarts gelegen landen op dit gebied nauwer regionaal moeten samenwerken om conflicten over de distributie en het gebruik van watervoorraden te voorkomen; is ingenomen met het bestaan van regionale platforms, zoals het Internationaal Fonds voor de redding van het Aralmeer, die dialoog en samenwerking tussen Centraal-Aziatische staten aanmoedigen; herinnert eraan dat de milieudialoog tussen de EU en Centraal-Azië is ingesteld om de stabilisering van het Aralmeer te ondersteunen en een beter beheer van de watervoorraden te bevorderen;

Democratie en mensenrechten

9. dringt er bij de Centraal-Aziatische staten op aan hun verplichtingen op het gebied van democratie en mensenrechten na te komen en merkt op dat dit ook in overeenstemming is met de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten en het stelsel van algemene preferenties plus; benadrukt het belang van regelmatige mensenrechtendialogen met de Centraal-Aziatische staten, aangezien deze dialogen een instrument zijn om de

eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden te bevorderen en een forum zijn om punten van zorg aan de orde te stellen; verzoekt de EU-delegaties en de vertegenwoordigingen van de lidstaten in Centraal-Azië een actieve rol te blijven spelen bij het monitoren van de situatie ter plaatse, samen te werken met mensenrechtenverdedigers en te reageren op mensenrechtenschendingen en politiek gemotiveerde vervolging, onder meer door rechtszaken bij te wonen en politieke gevangenen te bezoeken;

10. benadrukt de fundamentele democratische tekortkomingen in Centraal-Azië, die nog steeds bestaan, en wijst op de belangrijke rol die het maatschappelijk middenveld kan spelen bij de ondersteuning van hervormingen en goed bestuur in de regio; betreurt de restrictieve aanpak van wetgevingsinitiatieven met betrekking tot niet-gouvernementele organisaties en de media, die de ruimte voor activiteiten van het maatschappelijk middenveld beperken; merkt op dat de Centraal-Aziatische staten een jonge en dynamische bevolking hebben die de kans moet krijgen om op zinvolle wijze te worden betrokken bij de vormgeving van de toekomst van hun land; is ingenomen met de activiteiten van het forum van het maatschappelijk middenveld EU-Centraal-Azië en verzoekt de EU haar steun aan het maatschappelijk middenveld te vergroten;

11. merkt op dat Centraal-Azië beter bestand moet worden gemaakt tegen desinformatie door onafhankelijke media en inhoud in lokale talen te bevorderen, de mediageletterdheid te vergroten en gerichte cursussen voor lokale journalisten te organiseren; is bezorgd over het toenemende aantal arrestaties van journalisten en bloggers en over bedreigingen om onafhankelijke mediakanalen te sluiten; benadrukt dat de eerbiediging van de rechten van journalisten, onafhankelijke bloggers en mensenrechtenverdedigers en hun bescherming tegen intimidatie, druk en bedreigingen moeten worden gewaarborgd en dat alle aanvallen op hen moeten worden onderzocht;

12. is bezorgd over het feit dat gendergerelateerd geweld, discriminatie en intimidatie van minderheden en lgbtiq-personen nog steeds wijdverbreid zijn in Centraal-Azië en dringt er bij de Centraal-Aziatische regeringen op aan deze mensenrechtenschendingen te voorkomen door middel van passende wetten en maatregelen;

13. benadrukt dat de EU haar positieve imago in Centraal-Azië moet benutten door meer culturele en publieke diplomatie aan te gaan; pleit voor het bevorderen van interpersoonlijke contacten en mobiliteit, het bieden van kansen op het gebied van onderwijs en wetenschap via de programma's Erasmus+ en Horizon 2020 en het vergroten van het toerisme;

°

° °

14. verzoekt zijn Voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Raad, de Commissie, de vicevoorzitter van de Commissie/hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid en de presidenten, regeringen en parlementen van Kazachstan, Kirgizië, Tadzjikistan, Turkmenistan en Oezbekistan.